

Ivica RAGUŽ

De Moyse – O Mojsiju. Ego non sum qui sum. Ego sum qui non sum

– Teološki niz Panni, knjiga 26.,
Đakovo, 2021., 201 str.

Teško je pobrojiti sve elemente zahtjevnosti, sve izazove koji čitatelja mogu zateći pred likom takvoga starozavjetnoga velikana kakav je Mojsije. S jedne strane tu je osjećaj kao da se o Mojsiju sve zna, ali s druge strane možda pridolazi osjećaj određenoga nesnalaženja ili zbunjenosti pred pitanjem: Što Mojsije znači za vjernički života kršćana, za teologiju, za mene i moj život? Odgovoru na to pitanje pridružuje se knjiga đakovačkoga profesora dogmatske teologije Ivica Raguža, objavljena 2021. godine kao 26. knjiga Teološkoga niza Panni, koji je autorova vlastita naklada.

Tu knjigu Raguž posvećuje Mojsiju, »jer«, kako ističe u Predgovoru, »je Mojsije, zajedno s Ilijom, razgovarao s Isusom na gori preobraženja« (str. 7.). U prvome poglavlju, naslovljenom *Nevidljivi – bijeg – hotel*, autor kratko progovara o Mojsiju ponajprije iz novoza-vjetne perspektive, napose na temelju ulomka iz Poslanice Hebrejima. Potom, u sljedećim poglavljima pa do kraja knjige, svoj pogled okreće Mojsiju u Peto-knjižju. Najviše se bavi Knjigom Izlaska, ali prisutne su i druge knjige Petoknjižja, kao i druge starozavjetne i novozavjetne knjige. Ovdje ne ćemo predstaviti cijelu Raguževu knjigu, nego samo neke misli koje držimo osobito važnima i aktualni-

ma, i za teologiju i za jedno šire kršćansko promatranje svijeta.

Prvo što bismo izdvojili jesu Raguževa promišljanja o radu pod svjetlom teškoga rada kojim je faraon u Egiptu tlačio Izraelce. »Problemi za izraelski narod nastaju kada se pojavljuje novi faraon 'koji nije poznao Josipa.'« (str. 24.) Raguž prepoznaje toga faraona kao *čovjeka zaborava*, a to dovodi u vezu s nama samima i današnjim dobom koje ne pamti *svetu prošlost*, koje je »doba bez prošlosti i budućnosti (...) doba sebične sadašnjosti« (*Isto*). Logična posljedica te osobine suvremenoga svijeta jest onda tlačenje radom koji provode, kako veli Raguž nešto kasnije, »'faraoni' ovoga svijeta« (str. 30.). Rad, tako promatran, zadobiva jedno negativno značenje u kojem je čovjek takvim radom usmjeren ovomu svijetu, onom materijalnom. Takav rad pogađa i čovjeka te njegove odnose s drugima temelji isključivo »na svjetovnom i zemaljskom«, čime su ti odnosi onda degradirani u odnosu na kršćansku zamisao. Takav rad također i porobljava čovjeka unatoč prividnim osjećajima moći i slobode (usp. str. 30.). Raguž potom nastavlja s promišljanjem o radu, dodajući kako je i taj rad dobar, ali potom donosi i elemente biblijskoga i kršćanskoga shvaćanja i pristupa radu – rad koji se shvaća »kao kaznu«, »kao pokoru« i »kao mrtvljenje tijela« (str. 31.), shvaćanje bez kojega, možemo tako reći, ne bismo smjeli ništa raditi kako ne bismo dopali pod tlačenje današnjih faraona (usp. *isto*).

Između tih promišljanja o radu naš je autor, promišljajući o vapaju kao važnoj kretnji vjere, ugradio kratku, ali snažnu misao o teologiji, misao kojoj ne bismo ništa ni nadodali ni oduzeli, pa ju prenosimo u cijelosti: »Zato i teologija ne počinje od divljenja razuma, nego od vapaja vjere. Kršćane ne zanima u prvom redu pitanje zašto nešto jest radije nego nije, nego zašto patnja i gdje je Bog u toj patnji. Nas, dakle, muči kako ostvariti odnos s Bogom, a ne kako se diviti svijetu i Bogu. Teologija ne samo da ne započinje divljenjem, nego i ne završava divljenjem: ona završava pohvalom, klicanjem, ushitom.« (str. 29.) Raguž će se vratiti takvom viđenju vapaja kao onoga što stoji na početku vjere i odnosa s Bogom i ponovno će istaknuti probleme zla i patnje, koji rađaju vapajem, kao temeljnu brigu vjernika (usp. str. 68.). Dodajmo i to da je Ivica Raguž i u drugim svojim djelima tematizirao teologiju i upućivao kritike teologiji. Nikada te Raguževe kritike, koje, uostalom, i dolaze od njega kao teologa, nisu bile kritike radi kritike same, nego su uvijek bile upućene kao dobronamjerna opomena, konstruktivne i s ponuđenim rješenjima. No zanimljivo je da je na ranije spomenutom mjestu u toj knjizi, knjizi *De Moyse – O Mojsiju*, kritika samo implicitna. Možda te misli čak nije ni posve pravilno nazvati kritikom ili ih pak možda nazvati kritikom, ali kritikom koja je sva u odgovoru, u rješenju. Kako god ih čitali, te misli našega autora mogu biti velik poticaj teologiji i teolozima danas.

Usporedba bivanja Crkve u Europi sa silaskom u Egipat izraelskoga naroda sljedeća je kratka i važna postaja Raguževih promišljanja o Mojsiju koju bismo izdvojili. Crkvu naš autor ovdje vidi kao onu koja »je sišla u Egipat, prožimala europsku kulturu, duboko se sjedinila s europskom kulturom te je postalo nezamislivo svako rastavljanje Crkve od europske kulture« (str. 54.). No na te činjenice Raguž ne gleda *s nostalgijom*, nego odmah potom konstatira pojavu novih faraona, tlačitelja Crkve. Zajedno s Benediktom XVI. smatra da je »došlo vrijeme (...) da Crkva napusti 'Egipat', da se 'rasvjetovnjači', 'de-sekularizira', rastavi od europske kulture, i to na svim razinama, od obrazovanja do politike« (*Isto.*). Potom nastavlja da »nam u suprotnom prijeti potpuna 'egipatizacija', posvjetovnjačenje Crkve, a time i njezin kraj« (*Isto.*). Teške su to, velike i važne misli, jedne od onih koje moraju biti izrečene. Usudili bismo se reći da ne iznenađuje i da je posve prikladno da su izrečene upravo u knjizi koja se bavi Mojsijem, velikim i važnim likom čiji život i poslanje nisu bili lišeni težine.

Zadnja misao koju ćemo izdvojiti može se označiti kao promišljanje o dinamici i osobinama vjere koji sa svoje strane i na osobit način daju uvid u odnos vjere i razuma. Odmah iza mjesta na kojem promišlja o Božjim riječima i djelima kao zapovijedima »koje zahtijevaju poslušnost, rekoh, poslušnost shvaćenu kao *exodus*, izlaženje iz sebe i izručivanje Bogu radi njega samoga« (str. 181.),

Raguž dodaje: »U tom su smislu sve Božje riječi i djela iracionalne stvarnosti.« (*Isto.*) Ono što smatramo osobito važnim jest to da riječju *iracionalno* Raguž ne želi reći i ne misli na nerazumno. Nikako. On predlaže i drugi izraz koji, smatramo, možda i bolje označava ono što se želi istaknuti. Taj je izraz »aracionalno« (*isto*). U toj je razlici između iracionalnoga i aracionalnoga prilično sretno sadržana bit činjenice da su Božja objava i sva ona stvarnost kojom se krećemo u vjeri iznad razuma. Ništa od toga nije nerazumno, ali je iznad razuma, nije čak, dodat ćemo ovdje, na istoj razini, nego pripada jednoj drugoj razini koja izmiče ljudskom određivanju racionalnoga i iracionalnoga. Čini nam se to osobito važnim razlikovanjem, posebno s obzirom na važna promišljanja malo poslije o *iracionalnosti* vjere kao uvjetu istinske racionalnosti (usp. str. 184.), koja se pomoću toga razlikovanja mogu bolje i jasnije shvatiti. Raguž je ovdje, uz snažne duhovne poruke, zašao, na neki način, u područje episte-

mologije ako promišlja o spoznajnim procesima u njihovu odnosu s vjerom i njezinom unutarnjom dinamikom.

Ivica Raguž knjigom *De Moyse – O Mojziju* pred čitatelje stavlja mnoštvo snažnih promišljanja u kojima se zaustavlja na važnim postajama duhovnoga života vjernika kršćanina. Knjiga obiluje snažnim, a opet profinjenim izričajima, koji na taj način unose svježinu i jasnoću u teološku misao. Posebnu vrijednost knjizi daje činjenica da Raguž misli zajedno s Pismom, tako da nijedna misao nije bez poticaja i uporišta u Pismu. Stil je određen dijaloškim i kontemplativnim, koji su uspješno ujedinjeni i pomireni. Smatramo da je to knjiga koja će čitatelju ponuditi ono što je, zapravo, nerazdvojivo i jedno: duhovne misli i poticaje, prikladne za osoban rast u vjeri, ali i duboka teološka promišljanja. S tim u vezi, slobodni smo dodati da u toj knjizi molitva i metoda nastupaju zajedno, a jasno i objektivno ide zajedno s vapajem.

Željko Filajdić